

KOGNITIONSVERB I SVERIGESVENSKA OCH FINLANDSSVENSKA HANDLEDNINGSSAMTAL

Marie Nelson, Institutionen för svenska och flerspråkighet, Stockholms universitet
Sofie Henricson, Svenska språket, Åbo Akademi

I denna studie undersöker vi vilka kognitionsverb sverigesvenska och finlandssvenska studenter och handledare använder i akademiska handledningssamtal och i vilken omfattning de olika verben används. Materialet består av svenskspråkiga ämnes- och språkhandledningssamtal som spelats in vid universitet och högskolor i Sverige och i Finland. Resultatet av den kvantitativa och kontrastiva analysen visar att antalet och andelen kognitionsverb är högre i det sverigesvenska materialet. I båda materialsamlingarna använder handledarna fler kognitionsverb än studenterna. De finlandssvenska studenterna bidrar dock med fler kognitionsverb än de sverigesvenska studenterna. I analysen noteras vissa nyansskillnader vad gäller vilka semantiska fält som betonas och förekomsten av specifika kognitionsverb.

Nyckelord: handledningssamtal, kognitionsverb, svenska, variationspragmatik

1 INLEDNING

I akademiska handledningssamtal diskuterar student och handledare en text som studenten skrivit samt tar del av varandras tankar om texten och det tema som behandlas i den. Deltagarna positionerar samtidigt sig själva i relation till varandra och de åsikter de uttrycker, bland annat genom att rama in sina yttranden med hjälp av kognitionsverb som

Skribenternas kontaktuppgifter:

Marie Nelson
marie.nelson@su.se

Sofie Henricson
sofie.henricson@abo.fi

tänker, tycker och tror. I vår studie analyserar vi förekomst och frekvens av kognitionsverb i svenskspråkiga handledningssamtal inspelade vid universitet och högskolor i Sverige och i Finland. Därtill gör vi en semantisk indelning av de kognitionsverb vi identifierat. I analyserna särskiljer vi mellan samtal inspelade i en sverigesvensk respektive en finlandssvensk kontext samt mellan de institutionella deltagarrollerna student och handledare, med syftet att få syn på eventuella likheter och skillnader.

Genom att anlägga ett kvantitativt och kontrastivt perspektiv på ett material bestående av naturligt förekommande samtal vill vi synliggöra kommunikativa mönster som är svåra att få fram vid kvalitativt inriktade näranalyser av det interaktionella samspelet. Kva-

litativa näranalyser belyser *hur* kognitionsverb används, medan vi i denna studie vill utforska förekomst och frekvens bland olika deltagare och olika varieteter av ett och samma språk.

För att få en heltäckande bild av kommunikativa mönster i olika varieteter av ett och samma språk krävs såväl kvantitativa som kvalitativa studier. Inom variationspragmatiken är det vanligare med kvantitativa infallsvinklar, men många forskare kombinerar även kvantitativa och kvalitativa analyser (Barron, 2017, s. 91). Ofta kan kvalitativa observationer ingå som en förklaring till kvantitativa analyser av eliciterat material (se t.ex. García, 2008; Muhr, 2008; O’Keeffe & Adolphs, 2008). En annan ingång, som använts i många tidigare variationspragmatiska studier av svenska som pluricentriskt språk (t.ex. Grahn, 2017; Lindström & Wide, 2017; Norrby, Wide, Lindström & Nilsson, 2014), är att låta översiktliga kvantitativa iakttagelser rama in mer detaljerade analyser av interaktionen i autentiska samtal.

I den här artikeln gör vi en renodlat kvantitativ analys av ett autentiskt samtalsmaterial, vilket är ett ovanligare angreppssätt. Genom att besvara frågan om *vilka* kognitionsverb som används i autentiska handledningssamtal och *hur ofta* de förekommer, vill vi komplettera tidigare kvalitativa infallsvinklar på samma fenomen (Henricson & Nelson, 2018), där problemformuleringen i stället handlar om på vilket sätt kognitionsverb används i liknande institutionella samtal. Syftet med det kvantitativa perspektivet är att kunna komma åt eventuella frekvenskillnader som kan noteras i samtal som försiggår i Sverige och i Finland, och att utreda på vilket sätt kvantitativa iakttagelser av naturligt förekommande samtal kan bidra till vår förståelse av pragmatisk variation i olika varieteter av ett och samma språk.

I vår kartläggning fokuserar vi på vilka kognitionsverb som används i det interaktionella samspelet i en svenskspråkig institutionell

kontext i två olika kulturella sammanhang.¹ Genom kontrastiva analyser uppmärksammar vi de likheter och skillnader vi ser mellan de två materialsamlingarna. De konkreta frågor vi söker svar på är:

1. Vilka kognitionsverb förekommer i de studerade sverigesvenska och finlandssvenska handledningssamtalen?
2. Finns det skillnader i antal och form mellan de kognitionsverb som studenter och handledare använder i de båda länderna?
3. Vilka likheter och skillnader märks mellan de sverigesvenska och de finlandssvenska samtalen, sett till kognitionsverbens antal och form?

I närmast följande avsnitt presenteras studiens teoretiska inramning och metodologiska utgångspunkter. Därefter, i avsnitt 3, följer en genomgång av forskningsmaterialet och analysmetoden. I avsnitt 4 tydliggörs vad vi avser med kognitionsverb och de avgränsningar och indelningar som är aktuella i denna studie. I avsnitt 5 ges en översikt över förekomsten av kognitionsverb i de båda materialsamlingarna. I avsnitt 6 presenteras en semantisk indelning av kognitionsverben i de sverigesvenska och de finlandssvenska samtalen, och av handledarnas och studenternas bruk av kognitionsverb. Stommen i analysen utgörs av en kvantitativ sammanställning, som illustreras av korta exempel ur de transkriberade samtalen. Artikeln avslutas med en sammanfattande diskussion i avsnitt 7.

¹ Studien ingår i forskningsprogrammet *Interaktion och variation i pluricentriska språk – Kommunikativa mönster i sverigesvenska och finlandssvenska* (IVIP) som pågår åren 2013–2020 och finansieras av Riksbankens Jubileumsfond (projektnummer M12-0137:1). Vi vill tacka granskarna och redaktionen för givande kommentarer på vårt manus, samt Christopher Engström vid Mälardalens högskola för hjälp med de statistiska beräkningarna. De två författarna har bidragit lika mycket till artikeln.

2 TEORETISKA OCH METODOLOGISKA UTGÅNGSPUNKTER

I den här studien utreder vi pragmatisk variation i två nationella varieteter av ett och samma språk och intar därmed ett variationspragmatiskt perspektiv (se t.ex. Barron, 2017; Schneider, 2010). Ett språk som i likhet med svenska har officiell status i mer än ett land är ett s.k. pluricentriskt språk (Clyne, 1992), och dessa har ofta varit i fokus i tidigare variationspragmatisk forskning (se t.ex. Schneider & Barron, 2008). I svenskans fall handlar det om två nationella centrum, ett i Sverige och ett i Finland, och en dominant varietet, sverigesvenska, och en icke-dominant varietet, finlandssvenska (Reuter, 1992).

Inom variationspragmatiken tillämpas olika metodologiska verktyg (Schneider, 2010). Det är dock relativt ovanligt med studier av inspelad autentisk interaktion. Under de senaste åren har emellertid det pluricentriska språket svenska studerats variationspragmatiskt genom närstudier av autentiska interaktioner. Forskningen har gett nya insikter om skillnader och likheter mellan sverigesvenska och finlandssvenska, bland annat vad gäller hur vi tilltalar varandra, tackar eller ger varandra råd (se t.ex. Grahn, 2017; Henricson & Nelson 2017; Norrby, Wide, Nilsson & Lindström, 2015). Bland tidigare studier av interaktion i Sverige och i Finland märks även Saaris jämförelser av kommunikativa mönster i vardagliga samtal (1994, 1995), liksom Kangasharjus (2007) och Charles och Louhiala-Salminens (2007) studier av interaktion i företag där talare från Sverige och Finland möts. Sammantaget visar dessa studier att gemensamma språkliga resurser används i båda varieteterna av svenska, men ibland på lite olika sätt eller med olika frekvens. Som Schneider (2008, s. 133) lyfter fram handlar variationen mellan olika nationella variete-

ter sällan om att kommunikativa mönster är unika för en viss varietet, utan snarare om att specifika pragmatiska rutiner kan vara mer framträdande i en varietet än i en annan.

I mellanmänsklig interaktion är det många variabler som påverkar samtalet. Inte minst handlar det om ”direkta och indirekta relationer till andra” (Linell, 2011, s. 4), på såväl individ- som gruppnivå. Varje individ har ett eget kommunikativt beteende, där somliga ord och uttryck kanske används mer än andra, och även vad gäller kognitionsverb torde man kunna göra iakttagelser på individnivå. Det är dock på sin plats att påminna om att individerna inte lever isolerade, utan verkar i och sannolikt också påverkas av den omgivande samhälleliga kontexten.

Vår tidigare forskning om sverigesvenska och finlandssvenska handledningssamtal har visat att rollerna som student och handledare kan realiseras på delvis olika sätt i de två varieteterna av svenska, även om handlingarna som utförs är parallella (se t.ex. Henricson & Nelson, 2017; Nelson & Henricson, 2016). I de sverigesvenska samtalen är det t.ex. vanligt att studenterna evaluerar handledningen och råden positivt under handledningssamtalet, medan studenterna i de finlandssvenska samtalen kvitterar råden och handledningen i mer neutrala ordalag.

De variationspragmatiska skillnader som noterats vad gäller kommunikativa mönster i sverigesvenska och finlandssvenska kan även avspeglas i användningen av kognitionsverb, i och med att kognitionsverb ofta ingår i yttrandet med vilka talarna visar hur de förhåller sig till varandra, till de aktuella deltagarrollerna och till det som sägs i interaktionen. Nyroos (2012) har t.ex. studerat hur verbet *känna* används som såväl perceptions- som kognitionsverb i sverigesvenska lärandesamtal och visar att verbet dyker upp bl.a. i samband med att talaren vill tona ner sin åsikt eller sitt ansvar för åsikten i fråga.

I en kvalitativt inriktad variationspragmatisk studie av kognitionsverb i sverigesvenska och finlandssvenska språkhandledningssamtal (Henricson & Nelson, 2018) har vi noterat att handledarna använder kognitionsverb för att linda in råd och tona ner åsikter eller uppmaningar i båda varieteterna, men att detta görs med delvis olika medel. Där de finlandssvenska handledarna tenderar att tona ner direktheten genom att uttrycka sig i preteritum (t.ex. *tyckte* i stället för *tycker*), tonar de sverigesvenska handledarna snarare ner direktheten med kognitionsverb som uttrycker ett svagare ställningstagande (t.ex. *tror* i stället för *tycker*). De sverigesvenska och de finlandssvenska studenterna använder vanligtvis kognitionsverb på likartade sätt, bland annat för att redogöra för den egna skrivprocessen, ge positiv respons eller ställa en fråga, men vissa funktionella skillnader kan noteras. De kognitionsverb som yttras av de sverigesvenska studenterna är vanliga i samband med positiv respons till handledarna, medan de finlandssvenska studenterna i högre grad använder kognitionsverb för att framföra egna synpunkter.

Svenska kognitionsverb har utforskats i många tidigare studier, bland annat av Viberg (1980, 2005, 2015), Karlsson (2006) och Grahn (2012). Vibergs studier gäller huvudsakligen kognitionsverb på ett relativt generellt plan och han har bland annat diskuterat hur svenska kognitionsverb kan delas in i olika semantiska fält. Karlsson har analyserat positionering i interaktion och lyfter fram hur samtalsdeltagare använder kognitionsverb för att signalera hur de förhåller sig till varandra och det som sägs i interaktionen. Grahn (2012) har fokuserat speciellt på verbet *tänka* och substantivet *tanke* samt på hur de används som resurser i ett radioprogram om psykologi.

I den här artikeln genomförs en kontrastiv och kvantitativ analys av sverigesvenska och finlandssvenska handledningssamtal. Vi stu-

derar de aktuella interaktionerna inramade i sin kommunikativa verksamhet, dvs. som akademiska handledningssamtal där deltagarrollerna handledare och student relevantgörs (se Linell, 2011, s. 178–179). Utifrån dessa infallsvinklar för vi en diskussion kring variationen i bruket av kognitionsverb i samtal mellan handledare och student i det material vi samlat in i Sverige och i Finland.

3 MATERIAL OCH ANALYSMETOD

Studiens material utgörs av åtta audio- och/eller videoinspelade handledningssamtal, varav fyra samtal är sverigesvenska (20, 42, 48 och 62 minuter långa) och fyra finlandssvenska (26, 39, 40 och 60 minuter långa). Den totala samtalstiden är således 5 timmar och 37 minuter. I båda länderna handlar det om tre språkhandledningssamtal, vid en skrikkarverkstad eller liknande, och ett ämnesshandledningssamtal, alltså samtal kring ett pågående uppsatsarbete där handledaren representerar det aktuella studieämnet. Den institutionella ramen är tydlig och inkluderar deltagarrollerna student och handledare. Samtalen är på många plan rutinerade och går i första hand ut på att diskutera hur studentens text kan förbättras, utifrån ett grundmönster där handledaren ger råd och studenten bemöter råden. Samtliga samtal har olika deltagare och alla åtta handledare är kvinnor. I sex av samtalen är även studenterna kvinnor, medan studenterna i två samtal, ett från varje land, är män. I ett sverigesvenskt handledningssamtal medverkar två studenter, som alltså skriver i par. I såväl Sverige som Finland har samtalen spelats in vid universitet och högskolor på tre olika orter.

De studerade handledningssamtalen har transkriberats i sin helhet. En transkriptionsnyckel återfinns i en bilaga i slutet av artikeln. Med hjälp av transkriptionerna och en analys av audio- och/eller videoinspelningarna har

samtliga belägg på kognitionsverb i de åtta samtalen excerperats.

För varje belägg på ett möjligt kognitionsverb har vi gjort en analys av verbet i sin aktuella kontext för att utreda om det fungerar som ett kognitionsverb eller inte. Principerna för excerperingen har varit gemensamma för båda materialsamlingarna. Den sverigesvenska forskaren har haft huvudansvar för analysen av det sverigesvenska materialet, medan den finlandssvenska forskaren ansvarat för det finlandssvenska materialet. I de fall där olika tolkningar av ett verb kunnat motiveras, speciellt i fråga om polysema verb och verb som används i diskursmarkerande funktion, har den slutliga analysen och kategoriseringen gjorts i samråd mellan de två forskarna. För den semantiska kategoriseringen av de kognitionsverb som förekommer i vårt material utgår vi ifrån Svenska Akademiens grammatik (SAG, 1999) och tidigare studier av svenska kognitionsverb (se avsnitt 4).

I analysen lyfter vi fram kvantitativa likheter och skillnader mellan de aktuella samtalen genom att studera de kognitionsverb som används av handledare och studenter. Utifrån ett begränsat urval handledningssamtal kan vi inte uttala oss om huruvida de mönster vi ser är representativa för lärandesamtal i sverigesvensk respektive finlandssvensk kontext, men vi kan diskutera likheter och skillnader i de två materialsamlingarna och relatera de resultat vi får till tidigare variationspragmatisk forskning.

4 KOGNITIONSVERB – AVGRÄNSNING OCH INDELNING

Svenska Akademiens grammatik behandlar kognitionsverb som en del av det psykiska och sociala betydelsefältet. Inom samma betydelsefält återfinns även verb som uttrycker *perception, kommunikation, intention, emotion och värdering, önskan, förmåga* samt so-

cialt handlande och sociala relationer (SAG, 1999_2, s. 514–516). Vår uppfattning om vad ett kognitionsverb är utgår ifrån denna indelning och i likhet med Fortescue (2001, s. 17) tänker vi oss att ett kognitionsverb uttrycker en intern mental process som kan upplevas utan att vara märkbar för någon annan.

Mentala processer kan i sin tur delas upp i mindre semantiska fält. Enligt Fortescue (2001, s. 17) delar många språkbrukare intuitivt upp sitt kognitiva spektrum i hörnstenarna *knowing, remembering, thinking* och *understanding* (jfr en tjuugo år tidigare och delvis liknande indelning i *minne, tänkande* och *kunskap-tro-åsiikt* i Viberg, 1980, s. 14). I svenskan har vi inte endast *en* motsvarighet till engelskans *think*, eller italienskans *pensare*, utan behöver *tänka, tycka* och *tro* för att täcka motsvarande semantiska fält (Viberg, 2005, s. 142–151, se även Aijmer, 1988, s. 87, 1997, s. 13–16; Goddard & Karlsson, 2008; Grahn, 2012, s. 45). På svenska skulle det kognitiva spektret som motsvarar Fortescues hörnstenar därmed kunna indelas i de semantiska fälten *veta, minnas, tänka, tycka, tro* och *förstå*. I den semantiska indelning som presenteras i avsnitt 6 utgår vi ifrån dessa semantiska fält. I artikeln markeras semantiska fält i kapitaler (VETA, MINNAS, TÄNKA, TYCKA, TRO, FÖRSTÅ), medan de verb som förekommer under handledningssamtalen och kan sorteras in i de sex fälten anges i kursiv (t.ex. verben *tycka* och *anse* som ingår i fältet TYCKA).

Olika men semantiskt närliggande verb kan beskriva samma slags mentala processer, såsom *fundera* och *tänka* eller *komma ihåg* och *minnas*. Verb kan också vara polysema och gränsen mellan t.ex. kognitionsverb och perceptionsverb är inte alltid entydig (se Fortescue, 2001, s. 16, 18; Karlsson, 2006, s. 54; SAG, 1999_2, s. 514; Viberg, 2005, s. 132; Viberg, 2015, s. 96, 98, 104, 127). Till exempel kan verbet *känna* uttrycka kognition, även

om det inte ingår i listan över kognitionsverb utan tas upp bland de verb som uttrycker perception och de som uttrycker socialt handlande eller sociala relationer (se t.ex. SAG, 1999_2, s. 515–516).

Kognitionsverb förekommer ofta i samband med att talaren positionerar sig gentemot det som sägs eller de andra samtalsdeltagarna (se Karlsson, 2006, s. 40, 54; Viberg, 1980, s. 17). I Karlssons studie (2006, s. 47) är adverb den resurs talarna oftast använder som positionerande markörer, därefter kommer verbfraser. Bland de verb som uttrycker positionering är kognitionsverb de vanligaste. De tre verb som används mest frekvent för att uttrycka positionering i Karlssons material är samtliga kognitionsverb, nämligen *veta*, *tycka* och *tro* (Karlsson, 2006, s. 54).

Då vi gått igenom våra handledningssamtal för att identifiera och excerpera olika kognitionsverb har vi inledningsvis utgått ifrån de kognitionsverb som nämns i SAG (1999_2, s. 515), nämligen *ana*, *begripa*, *bortse*, *drömma*, *förstå*, *glömma*, *minnas*, *tro*, *tvivla*, *tycka*, *tän-*

ka, *utgå*, *veta*, *välja*, *vänta*; *komma ihåg*, *känna till* (vissa finns dock inte i våra samtal, t.ex. *drömma*). Vi har därtill tagit med semantiskt närliggande verb som förekommer i materialet, t.ex. *fundera* som ett mer eller mindre synonymt uttryck till *tänka* och *anse* som synonymt till *tycka*.

Vid excerperingen har vi uteslutit de polysema verb som i sin kontext inte entydigt fungerar som kognitionsverb (exempelvis *känna* då verbet uttrycker perception, jfr yttrandet *smaka på den om den eh känns bättre*, som uttalas av en sverigesvensk handledare) samt verbfraser som grammatikaliserats till diskursmarkörer, såsom *vettu* och *jamenar*. Exempel 1 återger ett utdrag ur ett sverigesvenskt ämnesshandedningssamtal (SVESAM2)² där såväl olika kognitionsverb (**fetstil**) som en diskursmarkör i form av en verbfras (*kursiv*) förekommer.

2 De sverigesvenska samtalen benämns SVESAM och de finlandssvenska FINSAM, med siffror för respektive samtal (se även tabell 1 och 2).

Exempel 1. Kognitionsverb och diskursmarkörer (SVESAM2)

01 HAN: ja men precis ja men jag **förstår** (.) för att ni
 02 vill ändå ha med eh med de här [men] frågan är
 03 STU2: [mm]
 04 HAN: .h eh behöver man skriva in de i nåt mer
 05 resonemang
 06 STU1: mm
 07 HAN: så att de [e ju] de e ju en bra text e:h som
 08 STU2: [mm]
 09 HAN: sådan de **tycker** jag (.) men frågan var ska de
 10 ligga å va mer måste vi väva in
 11 STU1: mm
 12 HAN: för att de ska få fram sin poäng (0.7) för hela
 13 tiden **tänk** så här va va vill vi förmedla å hur
 14 får vi f- [liksom] fram det
 15 STU1: [mm]
 16 STU2: mm
 17 HAN: så att säga da (1.2) .h sen **tycker** jag de är bra

18 för *jamemar* om man ser liksom till strukturen
 19 bara på den här första sidan [att ni] inleder med
 20 STU1: [mm]
 21 HAN: den här liksom .h spännande [histor-] ja he-
 22 STU2: [mm]
 23 HAN: egentligen hemska historian

Som exempel 1 visar har vi, när vi identifierat kognitionsverb i vårt material, inte enbart tittat på verbens form utan även tagit hänsyn till deras funktion. Verbet *menar*, på rad 18, fungerar här, i likhet med *liksom* på rad 14, 18 och 21, snarast som en samtalsreglerande eller yttrandemodifierande signal (se t.ex. Lindström, 2008, s. 78, 115), alltså en diskursmarkör, och sådana uttryck har inte tagits med i våra sammanställningar. *Mena* är därtill ett verb som kan fungera polysemt. I våra samtal finner vi huvudsakligen belägg på *mena* i betydelsen *avse*, med vilket talaren snarast uttrycker intention (se SAG, 1999_2, s. 515). I några exempel används *mena* dock i betydelsen *tycka* eller *anse* och dessa belägg har vi räknat som kognitionsverb. Verben *förstå* (rad 1), *tycka* (rad 9 och 17) och *tänka* (rad 13) är exempel på verb som i vårt material genomgående uttrycker kognition.

5 KOGNITIONSVERB – FÖREKOMST I MATERIALET

Ur de åtta handledningssamtal som utgör studiens totala material har vi excerperat totalt 841 belägg på kognitionsverb. Av dessa förekommer 506 i det sverigesvenska och 335 i det finlandssvenska materialet. En översikt över hur beläggen fördelas på de åtta handledningssamtalen ges i tabell 1 och tabell 2. Den totala samtalstiden är något längre i de sverigesvenska samtalen, men inte mer än några minuter. Tidigare studier visar på skillnader i taltempo mellan Sverige och Finland. I de finlandssvenska samtal som studerats vad gäller tystnad förekommer såväl fler som längre pauser än i de sverigesvenska samtalen (Henricson & Nelson, 2016; Tryggvason, 2004). Av den anledningen har vi valt att redogöra för det totala antalet ord per minut för varje

Tabell 1. Samtalens längd, antal ord och kognitionsverb totalt och per minut i de sverigesvenska samtalen.

Samtal	Längd	Antal ord	Ord/min	Antal kognitionsverb	Kognitionsverb/minut
SVESAM1	20 min	3762	188	55	2,8
SVESAM2**	42 min	8206	195	134	3,2
SVESAM3	48 min	8253	172	102	2,1
SVESAM4	62 min	12872	208	215	3,5
Totalt	2 h 52 min	33093*	192	506*	2,9

* Kognitionsverb/antal ord totalt: Skattning: 0,0153, intervall: 0,0140–0,0166, signifikans: p = 0,05.

** I detta samtal deltar två studenter.

samtal (se tabell 1 och 2). Tabell 1 visar således samtalens längd, det totala antalet ord, ord per minut, det totala antalet kognitionsverb och antalet kognitionsverb per minut i de fyra sverigesvenska samtalen (SVESAM).

Antalet ord per minut är relativt jämnt i det sverigesvenska materialet och varierar från 172 till 208. I de fyra samtalen yttras i genomsnitt 2,9 kognitionsverb per minut, vilket ger ett medelvärde på 1,53 % kognitionsverb av det totala antalet ord.

I tabell 2 framgår motsvarande siffror för det finlandssvenska materialet (FINSAM). Här är den totala samtalstiden bara några minuter kortare, medan antalet kognitionsverb är klart färre. I de finlandssvenska samtalen yttras i genomsnitt 2,0 kognitionsverb per minut, vilket ger ett medelvärde på 1,14 % kognitionsverb av det totala antalet ord. I dessa samtal varierar antalet ord som yttras per minut avsevärt, från 122 till 222 ord per minut.

Tabell 2. Samtalens längd, antal ord och kognitionsverb totalt och per minut i de finlandssvenska samtalen.

Samtal	Längd	Antal ord	Ord/min	Antal kognitionsverb	Kognitionsverb/minut
FINSAM1	26 min	3164	122	44	1,7
FINSAM2	39 min	5389	138	70	1,8
FINSAM3	40 min	8880	222	110	2,8
FINSAM4	60 min	12016	200	111	1,9
Totalt	2 h 45 min	29449*	178	335*	2,0

* Kognitionsverb/antal ord totalt: Skattning: 0,0114, intervall: 0,0102–0,0126, signifikans: $p = 0,05$.

Som framgår av den kvantitativa översikten i tabell 1 och 2 förekommer det fler kognitionsverb i det sverigesvenska än i det finlandssvenska materialet. Skillnaden mellan andelen kognitionsverb i de sverigesvenska och de finlandssvenska samtalen är signifikant (skattning 0,0039, intervall 0,0021–0,0057, signifikans: $p = 0,05$). Vad gäller såväl antalet ord per minut som förekomsten av kognitionsverb uppvisar det sverigesvenska materialet relativt jämna siffror, medan variationen inom det finlandssvenska materialet är större, vilket till stor del beror på skillnader i det totala antalet ord per minut och på att det i

samtal FINSAM3 finns speciellt många kognitionsverb.

I handledningssamtal har student och handledare olika institutionella roller och de utför även delvis olika handlingar. Det blir därmed relevant att undersöka hur kognitionsverben fördelas mellan deltagarna i materialet. I de två följande tabellerna (tabell 3 och 4) redovisas fördelningen mellan handledare (HAN) och student (STU) vad gäller antalet och andelen kognitionsverb samt antalet och andelen ord totalt sett och per minut i de sverigesvenska (tabell 3) respektive de finlandssvenska (tabell 4) samtalen.

Som framgår av tabell 3 är det handledarna som yttrar en klar majoritet av kognitionsverben i det sverigesvenska materialet (410 av totalt 506, i genomsnitt 81 %). Kognitionsverben förekommer betydligt oftare i handledarnas ordflöde än i studenternas. Av det totala antalet ord som de sverigesvenska handledarna yttrar är i medeltal 1,85 % kognitionsverb, medan kognitionsverben i studen-

ternas turer endast uppgår till i genomsnitt 0,88 % av orden. Skillnaden mellan andelen kognitionsverb i handledarnas och studenternas turer är signifikant (skattning 0,0097, intervall 0,0072–0,0122, signifikans: $p = 0,05$).

I tabell 4 framgår samma siffror för det finlandssvenska materialet och som tabellen visar fördelar sig kognitionsverben här jämnare mellan handledare och student.

Tabell 3. Antal och andel ord och kognitionsverb yttrade av handledare och student i de sverigesvenska samtalen.

Samtal (2 h 52 min)	HAN Ord totalt: ord/min (Andel av ord i %)	STU Ord totalt: ord/min (Andel av ord i %)	HAN Kognitionsverb	STU Kognitionsverb
SVESAM1 (20 min)	2276: 113 ord/min (60 %)	1486: 74 ord/min (40 %)	43 (78 %)	12 (22 %)
SVESAM2*** (42 min)	6509: 155 ord/min (79 %)	1697: 40 ord/min (21 %)	121 (90 %)	13 (10 %) STU1: 7 (5 %) STU2: 6 (5 %)
SVESAM3 (48 min)	6016: 125 ord/min (73 %)	2237: 47 ord/min (27 %)	77 (75 %)	25 (25 %)
SVESAM4 (62 min)	7361: 119 ord/min (57 %)	5511: 89 ord/min (43 %)	169 (79 %)	46 (21 %)
Totalt	22162*: 129 ord/min (67 %)	10931**: 64 ord/min (42 %)	410* (81 %)	96** (19 %)

* HAN: Kognitionsverb/handledarord totalt. Skattning: 0,0185 intervall: 0,0167–0,0203 signifikans: $p = 0,05$.

** STU: Kognitionsverb/studentord totalt. Skattning: 0,0088 intervall: 0,0070–0,0105, signifikans: $p = 0,05$.

*** I detta samtal deltar två studenter.

Tabell 4. Antal och andel ord och kognitionsverb yttrade av handledare och student i de finlandssvenska samtalen.

Samtal (2 h 45 min)	HAN Ord totalt: ord/min (Andel av ord i %)	STU Ord totalt: ord/min (Andel av ord i %)	HAN Kognitionsverb	STU Kognitionsverb
FINSAM1 (26 min)	1507: 58 ord/min (48 %)	1657: 64 ord/min (52 %)	24 (55 %)	20 (45 %)
FINSAM2 (39 min)	3911: 100 ord/min (73 %)	1478: 38 ord/min (27 %)	47 (67 %)	23 (33 %)
FINSAM3 (40 min)	6761: 169 ord/min (76 %)	2119: 53 ord/min (24 %)	84 (76 %)	42 (24 %)
FINSAM4 (60 min)	8640: 144 ord/min (72 %)	3376: 56 ord/min (28 %)	69 (62 %)	42 (38 %)
Totalt	20819*: 126 ord/min (71 %)	8630**: 52 ord/min (29 %)	224* (67 %)	111** (33 %)

* HAN: Kognitionsverb/handledarord totalt. Skattning: 0,0108, intervall: 0,0094–0,0122, signifikans: $p = 0,05$.

** STU: Kognitionsverb/studentord totalt. Skattning: 0,0129, intervall: 0,0105–0,0152, signifikans: $p = 0,05$.

I de finlandssvenska samtalen står handledarna för ungefär två tredjedelar (224/335, 67 %) av beläggen på kognitionsverb och studenterna för en tredjedel (111/335, 33 %). Kognitionsverben utgör i medeltal 1,08 % av de ord som de finlandssvenska handledarna yttrar, medan studenterna i det här materialet har en större andel kognitionsverb än handledarna i sina turer, med i medeltal 1,29 % kognitionsverb. I de finlandssvenska samtalen ingår det alltså lite oftare kognitionsverb i studenternas ordflöde än i handledarnas, men skillnaden är inte signifikant (skattning -0,0021, intervall -0,0049–0,0007, signifikans: $p = 0,05$).

En jämförelse av tabell 3 och tabell 4 visar att fördelningen av kognitionsverb mellan handledare och student är jämnare i de finlandssvenska samtalen än i de sverigesvenska,

där handledarna står för de allra flesta beläggen. Även om det totala antalet kognitionsverb är signifikant lägre i de finlandssvenska samtalen, är antalet kognitionsverb som yttras av de finlandssvenska studenterna fler än de som yttras av de sverigesvenska studenterna. I tabellerna märks en viss variation mellan samtalen, där spannet för andelen kognitionsverb som yttras av studenter i det sverigesvenska materialet rör sig mellan 10 % och 25 %, medan den lägsta andelen kognitionsverb som yttras av studenter i det finlandssvenska materialet är 24 % och den högsta 45 %.

De sverigesvenska handledarna har därmed ett ordflöde som inkluderar flera kognitionsverb än de finlandssvenska handledarna. Skillnaden är signifikant (skattning 0,0077, intervall 0,0055–0,0100, signifikans: $p = 0,05$). För studenterna är förhållandet det

motsatta, de sverigesvenska studenterna yttrar färre kognitionsverb än de finlandssvenska. Även denna skillnad är signifikant (skattning -0,0041, intervall -0,0070 – -0,0011, signifikans: $p = 0,05$).

De här kvantitativa skillnaderna mellan andelen kognitionsverb yttrade av studenter respektive handledare i de båda materialsamlingarna kan kopplas till tidigare studier (Henricson & Nelson, 2016; Nelson, Henricson, Norrby, Wide, Lindström & Nilsson, 2015), där vi bland annat konstaterat ett frekvent uppbackande bland de sverigesvenska studenterna, ett uppbackande som sällan innehåller verb. Vi har tidigare också noterat att de finlandssvenska studenterna yttrar fler förklaringar än de sverigesvenska i samband med att de får råd av handledarna (Nelson & Henricson, 2016), vilket alltså bidrar till mer utförliga turer från de finlandssvenska studenterna. Även om de sverigesvenska studenterna yttrar något fler ord per minut jämfört med de finlandssvenska (i genomsnitt 64 respektive 52 ord per minut) står de finlandssvenska studenterna således för en större andel kognitionsverb.

6 KOGNITIONSVERB – SEMANTISK INDELNING OCH KONTRASTIVA IAKTTAGELSER

I det här avsnittet presenterar vi en semantisk indelning av de totalt 841 kognitionsverb vi excerperat i de två materialsamlingarna. Vi belyser likheter och skillnader mellan hur kognitionsverben fördelas i det sverigesvenska och det finlandssvenska materialet samt mellan handledarnas och studenternas användning av kognitionsverb. Diskussionen illustreras av korta exempel på kognitionsverb i aktuell samtalskontext.

6.1 Semantisk indelning

Många av kognitionsverben i vårt material ligger semantiskt sett nära varandra. Figur 1 visar en sammanställning av samtliga kognitionsverb vi identifierat i de två materialsamlingarna. I figuren har vi grupperat verb inom liknande semantiska fält, enligt de principer som diskuterats i avsnitt 4. I figuren visas samtliga kognitionsverb vi identifierat i materialet (i *kursiv*), aktuell indelning i semantiska fält (i

TÄNKA	TRO	TYCKA	FÖRSTÅ	VETA	MINNAS
232	172	162	147	106	22
<i>tänka</i>	<i>tro</i>	<i>tycka</i>	<i>förstå</i>	<i>veta</i>	<i>komma ihåg</i>
<i>fundera</i>	<i>anta</i>	<i>mena</i>	<i>fatta</i>		<i>minnas</i>
<i>känna</i>	<i>gissa</i>	<i>anse</i>	<i>hänga med</i>	<i>känna till</i>	<i>glömma</i>
<i>processa</i>			<i>håksa</i>		
			<i>missförstå</i>		

Figur 1. Samtliga kognitionsverb i materialet och semantisk indelning av dem.

KAPITÄLER) samt det totala antalet belägg i varje fält.

Ordningen i figur 1, från vänster till höger, utgår ifrån det totala antalet belägg i respektive fält: TÄNKÅ, TRO, TYCKÅ, FÖRSTÅ, VETA och MINNAS, där alltså det semantiska fältet TÄNKÅ är störst och MINNAS minst, sett till antalet belägg.

6.2 Kognitionsverb i de sverigesvenska samtalen

I tabell 5 framgår hur de sex semantiska fält vi identifierat för kognitionsverben fördelar sig i det sverigesvenska materialet och vilka verb det finns belägg på i respektive fält. I och med att tabellen presenterar en intern rangordning för det sverigesvenska materialet påverkas

ordningen inte av det totala antalet ord som yttras under samtalen. Ordningen på fälten bygger på det totala antalet belägg per fält, vilket innebär att ordningen inte alltid stämmer överens med hur vanliga fälten är för handledare och studenter var för sig. Detta medför till exempel att TRO är det näst största fältet i tabell 5, även om det är det fjärde största för handledarna och det största för studenterna i det sverigesvenska materialet.

Vid en jämförelse av de sverigesvenska handledarnas och studenternas användning av kognitionsverb kan vi konstatera att fältet TÄNKÅ hamnar i topp bland handledarna. Att just detta fält toppar listan för handledarna beror på det ytterst frekvent förekommande verbet *tänka*. Ett par av dessa handledarbelägg på *tänka* finns i exempel 2.

Tabell 5. Samtliga belägg på kognitionsverb i det sverigesvenska materialet.

Fält	Verb	Belägg totalt	Handledare	Student
TÄNKÅ tot. 144	tänka fundera känna processa	108 24 11 1	93 21 8 1	15 3 3 0
TRO tot. 97	tro anta gissa	93 3 1	62 2 1	31 1 0
TYCKÅ tot. 89	tycka mena	84 5	75 5	9 0
FÖRSTÅ tot. 84	förstå fatta hänga med	80 2 2	72 2 2	8 0 0
VETA tot. 81	veta känna till	79 2	55 2	24 0
MINNAS tot. 11	komma ihåg glömma	6 5	6 3	0 2
	Totalt	506	410	96

Exempel 2. *Tänka* i handledartur (SVESAM4)

- 01 HAN: mm (0.3) kan du [då **tän**]ka att de där skulle kunna
 02 STU: [lite så]
 03 HAN: komma in i diskussion
 04 STU: ja:
 05 (.)
 06 HAN: [eller hur]
 07 STU: [men då be]höver jag ju lägga nån grund till de
 08 nånsta[ns i inledningen därför de står]
 09 HAN: [jajaja jaja självklart]
 10 HAN: ja
 11 STU: [därför finns de] kvar
 12 HAN: [jag förstår]
 13 HAN: men då **tänker** du att de där ska in i: (.) i (.)
 14 STU: ja
 15 HAN: ja °b-° bra

Tidigare i samtalet har handledaren tagit upp *den här lilla slutklämmen på inledningen*, vilket studenten, delvis i överlapp med handledaren, bemött med yttrandet: *den ska inte vara med*. Handledaren ställer då frågan: *men du tänker att du vill ha in den nånstans i själva texten eller*, vilket studenten inte ger ett egentligt svar på, men bemöter med att hon skrivit det *våldigt så till mig själv*. På rad 1 i exempel 2 ställer sedan handledaren på nytt en explicit fråga, där hon undrar om studenten kan *tänka att de där skulle kunna komma in i diskussion*. Kognitions verbet *tänka* används här för att få veta om studenten kan föreställa sig att göra på ett visst sätt, nämligen att ta med den tidigare nämnda *slutklämmen på inledningen* i diskussionen i stället. Studenten förklarar på rad 7 och 8 att hon i så fall behöver *lägga nån grund till de nånstans i inledningen*, vilket handledaren på rad 9 bemöter med *jajaja jaja självklart*. När studenten fortsätter sin förklaring på rad 11 yttrar handledaren ytterligare ett kognitions-

verb tillsammans med ett personligt pronomen i första person singular: *jag förstår* (rad 12). Efter detta väljer handledaren att på nytt kontrollera att studenten *tänker* ta in resonemanget i arbetet (rad 13), vilket studenten bekräftar på rad 14.

I fältet TÄNKA märks även 8 handledarbelägg på verbet *känna*. Därtill är verbet *fundera* i samma fält det sjätte vanligaste enskilda kognitions verbet för de sverigesvenska handledarna. I det näst största handledarfältet TYCKA märks, förutom själva huvud verbet *tycka*, 5 belägg på *mena* som uttryck för kognition. Nästan lika vanligt som *tycka* är verbet *förstå*, i det tredje största fältet med samma namn. Även i fälten TRO och VETA har vi relativt många handledarbelägg, medan fältet MINNAS är mycket litet.

Allra vanligast bland de sverigesvenska studenterna är fältet och verbet TRO/*tro*. Hur ett studentbelägg på verbet *tro* kan se ut i det sverigesvenska materialet visas i exempel 3.

Exempel 3. *Tro* i studenttur (SVESAM2)

01 (1.6)
 02 HAN: a kommentarer på de här da
 03 STU: mm (0.6) nä det var väl ungefär som jag **trodde** de de
 04 skulle va så
 05 HAN: a
 06 STU: ja

I exempel 3 börjar handledningssamtalet att närma sig sitt slut och efter en märkbar paus på 1,6 sekunder (rad 1) öppnar handledaren en helt ny topik och frågar efter *kommentarer på de här da* (rad 2), alltså kommentarer på själva handledningen. Studenten bemöter yttrandet genom att säga: *nä det var väl ungefär som jag trodde de de skulle va så* och visar därmed, med hjälp av kognitions verbet *tro* i preteritum, att samtalet motsvarat de föreställningar och förväntningar studenten haft inför samtalet.

Det näst största studentfältet är VETA. För studenterna består detta fält uteslutande av belägg på verbet *veta* och i en tredjedel av fallen handlar det om något studenten *inte vet*, såsom då studenten ramar in en fråga genom att yttra *jag vet inte om du kan svara på det här men*. Vad gäller kognitions verbet *veta* kan vi göra vissa iakttagelser på individnivå. Totalt återfinns 24 belägg och av dessa yttras en majoritet, 17 stycken, av studenten i SVESAM4. Tilläggas bör dock att detta också är det längsta samtalet i materialet.

Som framgår av tabell 3 är fälten TÄNKÅ, TYCKÅ och FÖRSTÅ mindre framträdande bland studenterna än bland handledarna i det sverigesvenska materialet. Fältet TÄNKÅ är det största bland handledarna, men är enbart tredje störst bland studenterna. I studentfältet TYCKÅ ingår totalt 9 exempel på verbet *tycka*. Med ungefär lika många belägg,

8, utgör verbet *förstå* mindre än 10 % av det totala antalet studentverb och fältet FÖRSTÅ är därmed klart mindre än motsvarande fält bland handledarna. Även bland studenterna är MINNAS det minsta fältet.

6.3 Kognitionsverb i de finlandssvenska samtalen

De kognitionsverb som förekommer i det finlandssvenska materialet presenteras närmare i tabell 6, med samma upplägg som i tabell 5. Även denna tabell presenterar således en intern rangordning, som inte påverkas av det totala antalet ord som yttras under samtalen.

I det finlandssvenska samtalsmaterialet består det största handledarfältet, TÄNKÅ, av ungefär lika många belägg på verben *fundera* (34) och *tänka* (31). Varken *fundera* eller *tänka* är dock det vanligaste handledarverbet, det är i stället *tycka* som ingår i det tredje största fältet. Exempel 4 illustrerar hur en av de finlandssvenska handledarna använder *tycka* då hon beskriver sin läsupplevelse och sitt positiva intryck av studentens text.

Tabell 6. Samtliga belägg på kognitionsverb i det finlandssvenska materialet.

Fält	Verb	Belägg totalt	Handledare	Student
TÄNKA tot. 88	fundera tänka känna	45 42 1	34 31 0	11 1 1
TRO tot. 75	tro anta gissa	69 4 2	37 3 2	32 1 0
TYCKA tot. 73	tycka mena anse	70 2 1	49 1 1	21 1 0
VETA tot. 63	veta känna till	62 1	39 1	23 0
FÖRSTÅ tot. 25	förstå hänga med fatta håksa missförstå	20 2 1 1 1	15 1 1 0 1	5 1 0 1 0
MINNAS tot. 11	komma ihåg minnas glömma	9 1 1	8 0 0	1 1 1
	Totalt	335	224	111

Exempel 4. *Tycka* i handledartur (FINSAM2)

01 STU: #hade du svårt att hänga med så där nu vad
02 de här#
03 HAN: mm [*h h h* .h]
04 STU: [*handla om h h h*]
05 HAN: nå [alltså eh]
06 STU: [.h]
07 HAN: de #eh eh# **jag tyckte** att de var ovanligt lätt
08 STU: o[kej]
09 HAN: [i den] här texten [**jag tyckte**] att den var var
10 STU: [okej]
11 HAN: var mycket m- öppnare (0.2) å mera välskriven
12 än många andra sänhäna jag har läst men de
13 e klart att .h att de finns begrepp här
14 [som] jag int har nån a[ning om]
15 STU: [#mm#] [#nä#] nå
16 HAN: men på de [sättet **tyckte jag**] att den var
17 STU: [men dom e int]
18 HAN: #bra_ ja att# du har du har liksom en förmåga att
19 skriva tydligt å #klart (0.2) ändå# å å å väldigt
20 så där (0.8) mt att satserna följer på varandra
21 så m- jämnt på ett logiskt sätt

Sekvensen inleds med att studenten på rad 1–2 och 4 frågar om handledaren hade svårt att förstå innehållet i texten. Studenten ställer sin fråga i preteritum, och handledaren inleder sitt svar på rad 7 i samma tempus, *jag tyckte att de var ovanligt lätt*. Här kan preteritum ses som ett naturligt val med tanke på att studenten förlägger frågan i dåtid och att evalueringen handlar om den läsupplevelse handledaren haft innan själva träffen äger rum. Handledaren håller fast vid samma kognitionsverb och samma tempus då hon övergår till att ge sitt allmänna intryck av texten, med *jag tyckte att den var var var mycket m-öppnare å mera väl-skriven än många andra sånhåna jag har läst* på rad 9 och 11–12 och *på de sättet tyckte jag att den var bra* på rad 16 och 18.

För handledarbeläggen i de finlandssvenska samtalen är fälten TRO och VETA så gott som jämnstora. Ser man till enskilda verb är *veta* det näst vanligaste, tätt följt av *tro*, *fundera* och *tänka*. FÖRSTÅ och MINNAS utgör mindre fält bland de finlandssvenska handledarna.

TRO är det fält som toppar listan för studenterna i det finlandssvenska materialet och i det fältet ingår det allra vanligaste studentverbet, *tro*. Hur ett studentbelägg på verbet *tro* kan se ut i det finlandssvenska materialet visas i exempel 5. Sekvensen handlar om att handledaren pekar på ett särskrivet ord som borde skrivas ihop och om hur studenten hanterar långa ord. I exemplet redovisar studenten den tankeprocess som ligger bakom tendensen till särskrivning.

Exempel 5. *Tro* och *tycka* i studenttur (FINSAM4)

01 HAN: mt .h å den [här] h
 02 STU: [mm]
 03 (0.9)
 04 STU: mt jå de där har jag hela tiden
 05 HAN: mt .h °jag tror de [s-° (.) jå]
 06 STU: [de e nog nån s]åndån som
 07 sitter i ryggmärgen **tror jag** då **jag tycker**
 08 de blir för långa ord så då
 09 [måst jag] på nå [vis] del [a upp] *dom* [(skrattar)] .h
 10 HAN: [jå] [jå] [jå] [m+m]

Då handledaren på rad 1 säger *å den här* markerar hon samtidigt med pennan det aktuella stället i texten, som både handledaren och studenten tittar ner i. I sin kontext är dessa få ord från handledaren tillsammans med gesten tillräckliga för att studenten ska kunna ta till sig det handledaren vill påpeka, och på rad 4 konstaterar studenten att hon gör samma fel *hela tiden*. På rad 5 inleder handledaren

något som verkar projicera en tolkning av varför problemet uppstår, *jag tror de s-*, men hon avbryter turen då studenten i överlapp själv börjar förklara den process som ligger bakom särskrivningarna. I sin förklaring på rad 6–9 berättar studenten i jag-form att hon *tror* att det *sitter i ryggmärgen* att *dela upp* ord då hon *tycker* att de blir för långa. Turen avslutas med att studenten skrattar.

I det finlandssvenska materialet är verbet *tro* påfallande jämnt fördelat mellan student och handledare, med förhållandet 32/37 belägg. De två följande fälten för de finlandssvenska studenterna, VETA och TYCKA, är så gott som lika stora sett till antalet belägg (23 respektive 22). Trots att FÖRSTÅ-fältet inte innehåller så många förekomster totalt sett finns här ett specifikt finlandssvenskt ordval, det dialektala och vardagliga *håksa*, som betyder 'inse', 'förstå' eller 'komma att tänka på' (se t.ex. Finlandssvensk ordbok, 2016; Ordbok över Finlands svenska folkmål, 2016). Även här är fältet MINNAS det minsta.

6.4 Likheter och skillnader mellan materialsamlingarna

Utifrån de fält som totalt sett toppar listorna i tabell 5 och 6 får vi en ganska enhetlig bild av de båda materialsamlingarna, med fälten TÄNKA, TRO och TYCKA som de tre största. Vad gäller fältet VETA kan vi konstatera att det i de undersökta handledningssamtalen inte är fullt så framträdande som man hade kunnat vänta sig utifrån tidigare undersökningar (Karlsson, 2006, s. 54–55; Viberg, 2005, s. 124). Skillnaden jämfört med tidigare studier kan möjligtvis förklaras av att t.ex. Karlsson inkluderar diskursmarkörer såsom *vettu*, medan vi valt att utesluta belägg på kognitionsverb i uppenbart diskursmarkerande funktion. I ett av våra samtal deltar t.ex. en student som påfallande ofta flikar in ett *vetdu/vettu* i tydligt diskursmarkerande funktion. Hade vi inkluderat dessa fall hade andelen *veta* stigit markant, samtidigt som den individuella variationen hade påverkat resultatet kraftigt. Fältet MINNAS är det klart minst framträdande i hela materialet med 11 belägg per materialsamling, vilket innebär 22 av totalt 841 verb, alltså knappt 3 %.

I de handledarturer som innehåller kognitionsverb handlar det i såväl det sverige-

svenska som det finlandssvenska materialet ofta om att handledaren förmedlar sin uppfattning om texten till studenten. Här väljer både sverigesvenska och finlandssvenska handledare ofta verb från de tre största semantiska fälten, dvs. TÄNKA, TRO och TYCKA, även om frekvensen för de olika fälten varierar en aning mellan materialsamlingarna.

Utifrån denna gemensamma grund företrar deltagarna i de sverigesvenska och de finlandssvenska samtalen i viss mån kognitionsverb från delvis olika semantiska fält. FÖRSTÅ-fältet är det fält som uppvisar störst skillnad mellan länderna vad gäller antalet förekomster, med 84 belägg (17 % av det totala antalet kognitionsverb) i det sverigesvenska materialet jämfört med 25 (7 % av det totala antalet kognitionsverb) i det finlandssvenska. Verbet *förstå* är särskilt framträdande bland de sverigesvenska handledarna (se exempel 2). I det finlandssvenska materialet är *tycka* det vanligaste handledarverbet (se exempel 4), och det vanligaste verbet totalt sett.

De flesta beläggen på kognitionsverb i såväl de sverigesvenska som de finlandssvenska studenternas turer återfinns inom det semantiska fältet TRO. Med kognitionsverbet *tro* tonar studenten ofta ner ett påstående genom att framföra det som ett antagande, såsom i *nej jag tror inte att de e allmänt känt bland våra kursare* (SVESAM1) eller *jag tror att jag ha tagit bort den där meningen helt faktiskt* (FINSAM2). Det händer också att studenter använder verbet *tro* då en åsikt framförs och på detta sätt ramas åsikten in som ett antagande, såsom i *men jag tror att de ändå är ganska så sammanhängande* (SVESAM1) eller *jå nå jag tror att de de liksom ha hamna på nå vis på ett för personligt plan* (FINSAM4).

Då de finlandssvenska studenterna, totalt tjugo gånger, använder verbet *tycka* handlar det med enstaka undantag om att de uttrycker vad de själva tycker, såsom i *jag tycker de e tillräckligt råddigt som de e* (FINSAM4) och

jag tycker att jag hela tiden säger samma sak (FINSAM3). *Tycka* är mindre vanligt bland studenterna i Sverige, med totalt nio belägg. Av dessa förekommer två i direkta frågor till handledaren, i båda fallen med inramningen *men tycker du* (SVESAM2), och två uttalas i resonemang där studenten redogör för vad andra tycker, *de här e hur dom tycker* (SVESAM4) respektive *vad dom tycker* (SVESAM4). Dessa fyra fall uttrycker alltså inte något eget tyckande från studenternas sida.

7 SAMMANFATTANDE DISKUSSION

I den här artikeln har vi, ur ett kvantitativt och kontrastivt perspektiv, analyserat de kognitionsverb som förekommer i totalt åtta handledningssamtal inspelade i Sverige och i Finland. Den kvantitativa översikten ger information om hur vanligt förekommande kognitionsverb är i de handledningssamtal vi studerat samt hur de kognitionsverb som används fördelar sig mellan handledare och student i de två materialsamlingarna. Styrkan i denna utgångspunkt är möjligheten att få syn på framträdande fenomen och markanta skillnader mellan materialsamlingarna. Att studera frekvens i jämförbara autentiska samtal som förs på olika språkliga varieteter är därtill ett sätt att mer direkt kunna relatera till de kunskaper vi redan har vad gäller skillnader mellan svenskt språkbruk i Sverige och i Finland, där så kallade statistiska finlandismer anses vara särdrag utifrån hur frekvent de används i respektive varietet.

Genom att studera autentiska handledningssamtal kommer vi närmare det faktiska språkbruket än vi gör med eliciterat material. Något som blir påtagligt vid studier av naturligt förekommande institutionella samtal är svårigheten att kontrollera samtliga bakgrundsfaktorer. Även om vi på många sätt har ett jämförbart material från Sverige och

Finland är en viss situationell och individuell variation möjlig. Vi kan därmed inte veta hur representativa samtalen är, och inte heller dra slutsatser om i vilken utsträckning de kommunikativa mönster vi observerat gäller för handledningssamtal i Sverige och Finland över lag. Vår kvantitativa och kontrastiva analys ger dock detaljerade insikter i vilka kognitionsverb som faktiskt förekommer i ett urval autentiska sverigesvenska och finlandssvenska handledningssamtal.

I en tidigare studie av språkhandledningssamtal i Sverige och i Finland har vi undersökt *hur* studenter och handledare använder kognitionsverb (Henricson & Nelson, 2018). Där har vi genomfört fördjupade närstudier av funktioner, former och sekventiella kontexter för kognitionsverb i svenska språkhandledningssamtal. I den kvantitativa analys av autentiska handledningssamtal som presenteras här har vi i stället sett närmare på likheter och skillnader vad gäller frekvens och ordval. Att genomföra separata undersökningar med mer renodlat kvalitativa respektive kvantitativa perspektiv möjliggör grundligare analyser och resonemang, än vad som är möjligt i en studie som kombinerar kvalitativa och kvantitativa perspektiv. Separata undersökningar ger också underlag för att tolka resultat från kvantitativa och kvalitativa studier i ljuset av varandra och därmed nå fram till en mångsidigare bild av de kommunikativa mönster som kännetecknar sverigesvensk och finlandssvensk interaktion.

Den kvantitativa analysen visar att kognitionsverb totalt sett är mer frekvent förekommande i det sverigesvenska materialet. Den statistiskt signifikanta skillnaden i det totala antalet belägg i de två materialsamlingarna beror till stor del på det stora antalet kognitionsverb som yttras av de sverigesvenska handledarna. Detta kan relateras till tidigare, mer kvalitativt inriktade, undersökningar (Henricson & Nelson, 2017, 2018), som visar

att sverigesvenska handledare har en tendens att rama in sina råd med längre formuleringar och garderande uttryck. Kognitionsverb kan då bland annat användas för att framföra synpunkter på texten som subjektiva ställningstaganden (*jag tycker*), eller för att tona ner en åsikt genom att framföra den som ett antagande (*jag tror*) eller en tankegång (*jag tänker*). Därtill visar de kvantitativa observationerna att de sverigesvenska handledarna använder verbet *förstå* oftare än de finlandssvenska handledarna, vilket i sin tur kan kopplas till en tidigare observation om att sverigesvenska handledare ibland framför tolkningar av studentens skrivprocess och de utmaningar studenten upplever, en tendens vi inte noterat hos de finlandssvenska handledarna (Nelson & Henricson, 2016). I samband med dessa tolkningar yttrar handledarna olika kognitionsverb, bland annat verbet *förstå*. Tidigare kvalitativa analyser av sverigesvenska och finlandssvenska handledningssamtal kan därmed bidra till att förklara det höga antalet kognitionsverb bland de sverigesvenska handledarna.

För studenternas del är förhållandet mellan de två materialsamlingarna det motsatta och här är det alltså de finlandssvenska studenterna som står för fler belägg på kognitionsverb än de sverigesvenska. En möjlig förklaring till detta kan vara att de sverigesvenska och de finlandssvenska studenterna utför delvis olika handlingar, vilket framgår av tidigare kontrastiva studier av respons, rådgivning och användning av kognitionsverb i sverigesvenska och finlandssvenska handledningssamtal (Henricson & Nelson, 2017, 2018; Nelson et al., 2015; Nelson & Henricson, 2016). I dessa studier har vi bland annat noterat att de sverigesvenska studenterna i första hand bidrar med uppbackande turer och korta kvitteringar, ofta helt utan verb, medan de finlandssvenska studenterna är mer benägna att bidra med förklarande och ofta längre

turer, i vilka olika verb förekommer. I och med att de sverigesvenska studenterna uttalar färre expanderade responser (Nelson et al., 2015), med förklaringar och egna initiativ, är det också fullt rimligt att de inte heller yttrar lika många kognitionsverb som de finlandssvenska studenterna.

Studien visar att det svenska språkets kognitiva spektrum används på ett motsvarande sätt i handledningssamtal på svenska i Sverige och i Finland, men att delvis olika semantiska fält och delvis olika verb framträder i de två materialsamlingarna, och föredras av deltagare beroende på om de deltar i samtalet i rollen som student eller handledare. I sin helhet förstärker den kvantitativa översikt vi presenterat det övergripande variationspragmatiska mönster som Schneider (2008, s. 133) lyfter fram, nämligen att olika varieteter av samma språk utgår ifrån en gemensam uppsättning kommunikativa mönster, men att talare av en varietet kan göra mer frekvent bruk av vissa resurser än av andra, eller använda de gemensamma resurserna för delvis olika ändamål.

Den här studien har genomförts med bidrag från Riksbankens Jubileumsfond (projektnummer: M12-0137:1). Bidragsgivaren har inte påverkat forskningsupplägget eller arbetet med artikeln.

REFERENSER

- Aijmer, K. (1988). Tyck inte så mycket – Om användningen av verbet 'tycka'. I: P. Linell, V. Adelswärd, T. Nilsson & P.A. Pettersson (utg.), *Svenskans beskrivning 16*, volym 1, (s. 76–88). Linköping: Linköpings universitet.
- Aijmer, K. (1997). *I think* – an English modal particle. I: T. Swan & O.J. Westvik (red.), *Modality in Germanic languages: Historical and comparative perspectives*, (s. 1–48). Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- Barron, A. (2017). Variational pragmatics. I: A. Barron, Y. Gu & G. Steen (red.), *The Routledge handbook of pragmatics*, (s. 91–104). London/New York: Routledge.

- Charles, M.-L. & Louhiala-Salminen, L. (2007). Vems språk talas, vilken är verksamhetskulturen? Intern kommunikation och språkval i finsk-svenska fusionerade företag. I: O. Kangas & H. Kangasharju (red.), *Ordens makt och maktens ord*, (s. 416–447). Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Clyne, M. (red.) (1992). *Pluricentric languages. Differing norms in different nations*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- Finlandssvensk ordbok (2016). *Hoka, hoksa, hågsa, håka, håksa*. Nästupplaga redigerad av B. Holmberg. Institutet för de inhemska språkens webbpublikationer 45. Tillgänglig 7.2.2019 på adressen <http://kaino.kotus.fi/fsob/?p=main>. Helsingfors: Schildts & Söderströms.
- Fortescue, M. (2001). Thoughts about thought. *Cognitive Linguistics*, 12–1, 15–45.
- García, C. (2008). Different realizations of solidarity patterns: Comparing Venezuelan and Argentinian invitations. I: K.P. Schneider & A. Barron (red.), *Variational Pragmatics. A focus on regional varieties in pluricentric languages*, (s. 269–305). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Goddard, C. & Karlsson, S. (2008). Re-thinking THINK in contrastive perspective: Swedish vs. English. I: C. Goddard (red.), *Cross-linguistic semantics*, (s. 225–240). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Grahn, I.-L. (2012). *Tala om att tänka. Om processer och projekt vid användning av orden tänka och tanke i tre samtal*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Grahn, I.-L. (2017). Initierande tackhandlingar i sverigesvenska och finlandssvenska vårdsamtal – sekvensorganisering och funktion. I: J. Lindström & S. Henricson (red.), *Språk och interaktion 4:4*, (s. 89–110). Helsingfors: Helsingfors universitet.
- Henricson, S. & Nelson, M. (2016). Att tala var för sig, samtidigt eller inte alls. Uppbackningar, överlappningar och pauser i finlandssvenska och sverigesvenska handledningssamtal. I: A.W. Gustafsson, L. Holm, K. Lundin, H. Rahm & M. Tronnier, (red.), *Svenskans beskrivning 34*, (s. 187–200). Lund: Lunds universitet.
- Henricson, S. & Nelson, M. (2017). Giving and receiving advice in higher education. Comparing Sweden-Swedish and Finland-Swedish supervision meetings. *Journal of Pragmatics*, 109, 105–120.
- Henricson, S. & Nelson, M. (2018). Vem tänker, tycker och tror i sverigesvenska och finlandssvenska språkhandledningssamtal? *Folkmålsstudier*, 56, 9–37.
- Kangasharju, H. (2007). Interaktion och inflytande. Finländare och svenskar vid mötesbordet. I: O. Kangas & H. Kangasharju (red.), *Ordens makt och maktens ord*, (s. 341–377). Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Karlsson, S. (2006). *Positioneringsfraser i interaktion. Syntax, prosodi och funktion*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Lindström, J. (2008). *Tur och ordning. Introduktion till svensk samtalsgrammatik*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.
- Lindström, J. & Wide, C. (2017). Vid biljettluckan. Formell och pragmatisk variation i kundernas ärenderepresentation i servicesamtal på svenska. I: E. Sköldberg, M. Andréasson, E.H. Adamsson, F. Lindahl, S. Lindström, J. Prentice & M. Sandberg (red.), *Svenskans beskrivning 35*, (s. 175–187). Göteborgsstudier i nordisk språkvetenskap 29. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Linell, P. (2011). *Samtalskulturer. Kommunikativa verksamhetstyper i samhället*. Linköping: Linköpings universitet.
- Muhr, R. (2008). The pragmatics of a pluricentric language. A comparison between Austrian German and German German. I: K.P. Schneider & A. Barron (red.), *Variational Pragmatics. A focus on regional varieties in pluricentric languages*, (s. 211–244). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Nelson, M. & Henricson, S. (2016). Hur språkliga råd motiveras och förklaras i finlandssvenska och sverigesvenska handledningssamtal. I: J. Kolu, M. Kuronen & Å. Palviainen (red.), *Svenskan i Finland 16*, (s. 124–137). Jyväskylä: Jyväskylä universitet.
- Nelson, M., Henricson, S., Norrby, C., Wide, C., Lindström, J. & Nilsson, J. (2015). Att dela språk men inte samtalsmönster: återkoppling i sverigesvenska och finlandssvenska handledningssamtal. *Folkmålsstudier*, 53, 141–166.
- Norrby, C., Wide, C., Lindström, J. & Nilsson, J. (2014). Finns det nationella svenska kommunikationsmönster? Tilltal i läkare-patientsamtal i

- Sverige och Finland. I: J. Lindström, S. Henricson, A. Huhtala, P. Kukkonen, H. Lehti-Eklund & C. Lindholm (red.), *Svenskans beskrivning* 33, (s. 343–352). Helsingfors: Helsingfors universitet.
- Norrby, C., Wide, C., Nilsson, J. & Lindström, J. (2015). Address and interpersonal relationships in Finland-Swedish and Sweden-Swedish service encounters. I: C. Norrby & C. Wide (red.), *Address Practice as Social Action*, (s. 75–96). Palgrave Macmillan, Basingstoke.
- Nyroos, L. (2012). It feels kinda important maybe: 'Feel' as an interactional resource for managing stance and accountability. I: L. Nyroos, *The social organization of institutional norms. Interactional management of knowledge, entitlement and stance*, (Studie 5). Uppsala: Uppsala universitet.
- O'Keeffe, A. & Adolphs, S. (2008). Response tokens in British and Irish discourse. I: K.P. Schneider & A. Barron (red.), *Variational Pragmatics. A focus on regional varieties in pluricentric languages*, (s. 69–98). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Ordbok över Finlands svenska folkmål (2017). *Hågsa*. Institutet för de inhemska språkens webbpublikationer 33. Tillgänglig 7.2.2019 på <http://kaino.kotus.fi/fo/>. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Reuter, M. (1992). Swedish as a pluricentric language. I: M. Clyne (red.), *Pluricentric languages. Differing norms in different nations*, (s. 101–116). Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- Saari, M. (1994). Diskurspartiklar i sociokulturell belysning. I: N. Jörgensen, C. Platzack & J. Svensson (red.), *Språkbruk, grammatik och språkförändring: en festskrift till Ulf Teleman*, (s. 65–74). Lund: Lunds universitet.
- Saari, M. (1995). ”Jo, nu kunde vi festa nog”. Synpunkter på svenskt språkbruk i Sverige och Finland. *Folkmålsstudier*, 36, 75–108.
- SAG = Teleman, U., Hellberg, S. & Andersson, E. (1999). *Svenska Akademiens grammatik*. Stockholm: Norstedts Ordbok.
- Schneider, K.P. (2008). Small talk in England, Ireland, and the U.S.A. I: K.P. Schneider & A. Barron (red.), *Variational Pragmatics. A focus on regional varieties in pluricentric languages*, (s. 99–139). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Schneider, K.P. (2010). Variational pragmatics. I: M. Fried, J.-O. Östman & J. Verschueren (red.), *Variation and change. Pragmatic perspectives*, (s. 239–267). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Schneider, K.P. & Barron, A. (red.) (2008). *Variational Pragmatics. A focus on regional varieties in pluricentric languages*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Tryggvason, M.-T. (2004). Comparison of topic organization in Finnish, Swedish-Finnish, and Swedish family discourse. *Discourse Processes* 37 (3), 225–248.
- Viberg, Å. (1980). *Tre semantiska fält i svenskan och några andra språk*. Stockholm: Stockholms universitet.
- Viberg, Å. (2005). The lexical typological profile of Swedish mental verbs. *Languages in Contrast*, 5, 121–157.
- Viberg, Å. (2015). Sensation, perception and cognition. Swedish in a typological-contrastive perspective. *Functions of Language*, 22, 96–131.

BILAGA 1 Transkriptionsnyckel

(0.2)	Paus mätt i tiondels sekunder
(.)	Mikropaus, kortare än 0.2 sekunder
[mm]	Överlappande tal
#mm#	Sägs med knarr i rösten
mm	Sägs med skratt i rösten
°mm°	Sägs med lägre volym än det omgivande talet
<u>jättebra</u>	Sägs med emfas
ja:	Förlängt ljud
.h	Hörbar inandning
h	Hörbar utandning
javi-	Hörbart avbrott
mt	Smackljud
(skrattar)	Kommentar

COGNITIVE VERBS IN SWEDEN-SWEDISH AND FINLAND-SWEDISH SUPERVISION MEETINGS

*Marie Nelson, Department of Swedish Language and Multilingualism, Stockholm University
Sofie Henricson, Swedish Language, Åbo Akademi University*

The article presents a study of cognitive verbs used by Sweden-Swedish and Finland-Swedish students and supervisors in academic supervision meetings. The data consist of naturally occurring interactions. The meetings are conducted in Swedish at universities in Sweden and Finland. The results show that the amount and proportion of cognitive verbs are higher in the Sweden-Swedish data. In both data sets, supervisors use more cognitive verbs than students. However, the Finland-Swedish students use more cognitive verbs than the Sweden-Swedish students. The results also show smaller differences as regards the emphasis on certain semantic fields and the usage of specific cognitive verbs.

Keywords: cognitive verbs, supervision meetings, Swedish, variational pragmatics

MENTAALISET VERBIT RUOTSINRUOTSALAISISSA JA SUOMENRUOTSALAISISSA OHJAUSTAPAAMISISSA

Marie Nelson, Tukholman yliopisto

Sofie Henricson, Åbo Akademi

Tässä artikkelissa tutkimme ruotsinruotsalaisten ja suomenruotsalaisten ohjaajien ja opiskelijoiden ohjaustapaamisissa käyttämiä mentaalisia verbejä. Aineisto koostuu molemmissa maissa nauhoitetuista ruotsinkielisistä aine- ja kirjoittamisohjaustapaamisista. Kvantitatiivisen ja kontrastiivisen tutkimuksen tulokset osoittavat mentaalisten verbien määrän ja osuuden olevan korkeampi ruotsinruotsalaisessa aineistossa. Molemmissa aineistoissa ohjaajat käyttävät mentaalisia verbejä opiskelijoita useammin. Suomenruotsalaiset opiskelijat käyttävät kuitenkin ruotsinruotsalaisia opiskelijoita enemmän mentaalisia verbejä. Eri semanttisten kenttien ja yksittäisten verbien esiintymät vaihtelevat hieman aineistojen välillä.

Avainsanat: mentaalinen verbi, ruotsi, ohjauskeskustelu, variaatiopragmatiikka